

Edward Lucas, *Nowa zimna wojna. Jak Kreml zagraża Rosji i Zachodowi*, wstęp Norman Davies, przekład Jarosław Stawski, Poznań 2008, ss. 352

Edward Lucas jest angielskim dziennikarzem. Studiował w London School of Economics i na Uniwersytecie Jagiellońskim, a pracował w Moskwie, Berlinie, Pradze, Wiedniu i państwach bałtyckich. Jest korespondentem „The Economist” w Europie Środkowej i Wschodniej. Zajmuje się sprawami tego regionu od 1986 roku. Był również korespondentem „The Independent i BBC”. Regularnie występuje w brytyjskich i zagranicznych programach telewizyjnych i radiowych jako ekspert w sprawach Polski i krajów bałtyckich. Mówi po polsku, litewsku, czesku, rosyjsku i niemiecku. Był redaktorem w angielskojęzycznej gazecie „The Baltic Independent” wychodzącej w Tallinie. *Nową zimną wojnę* wydał już w kilkunastu krajach.

Nowa zimna wojna jest próbą spojrzenia na Rosję z perspektywy Zachodu. Główną tezą książki jest istnienie represji w samej Rosji i jej agresji za granicą oraz zatrażająco słaba odpowiedź Zachodu na te zagrożenia. Edward Lucas pokazuje postępowanie Rosji na arenie międzynarodowej, które budzi zgrozę. Analizuje obecną sytuację w Rosji oraz w krajach jej podległych. To analiza ostatnich dziesięciu lat polityki współczesnej Rosji wobec Europy Wschodniej, dążenia do autorytaryzmu oraz konfrontacji z Europą, Ameryką i resztą świata. Autor opisuje różne aspekty funkcjonowania Federacji Rosyjskiej. Ukazuje politykę wewnętrzną Rosji oraz jej powrót do polityki zagranicznej z czasów ZSRR. Książka zawiera fakty, często bardzo niepokojące. Rządy Jelcyna doprowadziły Rosję do pozornie demokratycznego państwa prawa z wolnym rynkiem i opinią publiczną. Pojawiły się załączki niezależnej prasy i telewizji, nowe partie polityczne i organizacje pozarządowe. Dojście Władimira Putina do władzy w 1999 roku to ważne wydarzenie w historii rosyjskiej demokracji. Nowa ekipa zniszczyła ośrodki starające się kształtować opinię publiczną.

Lucas w sposób bezpośredni mówi o nadużyciach dokonywanych przez Kreml, gdzie podejmowane są decyzje zmierzające do przywrócenia Rosji szerokiej strefy wpływów we wschodniej części Europy. Autor podaje przykłady państw należących do Układu Warszawskiego, Związku Radzieckiego, wspomina o Polsce i Estonii. Z niepokornymi krajami należącymi niegdyś do imperium radzieckiego Rosja walczy dziś taką bronią, jak blokady energetyczne i handlowe, szantaż atomowy, cyberataki czy dezinformacja w radzieckim stylu.

Sam autor przyznaje się, że po dwudziestu latach zajmowania się regionem Europy Środkowej i Wschodniej zdecydował się napisać książkę. Skłoniła go do tego

sytuacja Europy. Zachód przegrywa „nową zimną wojnę”, a nawet nie zdaje sobie sprawy z tego, że ta wojna trwa.

Kreml jest gotów do użycia siły zawsze, kiedy uzna to za konieczne. Przykładem jest jeden z rozdziałów, który ukazuje wojnę w Gruzji i upokorzenie Zachodu. Autor w bardzo realistyczny sposób przedstawia represje stosowane we współczesnej Rosji, tzn. przymusowe umieszczanie ludzi w szpitalach psychiatrycznych, biurokratyczne nękanie.

Nowa zimna wojna objaśnia taktykę Kremla i ukazuje słabości Zachodu. Bez ogródek mówi, że współczesną Rosją rządzą byli funkcjonariusze KGB, którzy dorobili się ogromnych majątków na sprzedaży ropy i gazu, dzięki którym zdobywają wpływy na Zachodzie, przekupując oponentów, a korupcja w Rosji to codzienność. Zagraniczne koncerny są wypychane z rosyjskiej gospodarki. Światowe rynki kapitałowe sprawiają, że nadal rządowe departamenty, jak Gazprom, przeobraziły się w niezwykle efektywne maszyny do robienia pieniędzy.

Praca zaczyna się od słowa wstępnego napisanego przez Normana Daviesa, znanego i cenionego historyka brytyjskiego, który określa omawianą pozycję mianem przewodnika. Wiele uwagi N. Davies poświęca konfliktom zbrojnym w Gruzji i Czeczeni.

Po przedmowie do wydania poprawionego oraz wstępie autora, E. Lucas przechodzi do analizy współczesnej Rosji, której obraz ukazuje w dziewięciu rozdziałach. Podział ten jest sensowny, tak samo jak nazwy poszczególnych części, które same w sobie skłaniają do przemyśleń.

Autor rozpoczyna od przejścia władzy przez W. Putina, który ze swoimi kolegami z KGB autorytarnie zawładnął krajem. Następnie pojawia się sposób rozwiązania „problemu” niepopularnych w Rosji oligarchów, uciszanie ludzi posiadających odmienne opinie, fałszowanie wyborów, poskramianie polityków. Rozdział czwarty to próba odpowiedzi na pytanie, „dlaczego pieniądze są największą siłą Rosji”. Po zornie dobry stan rosyjskiej gospodarki i błędny pogląd ludzi spoza Rosji na jej temat. Kolejny rozdział to prezentacja głównego pola walki nowej zimnej wojny byłych państw komunistycznych Europy Wschodniej. Książka porusza temat najpotężniejszej broni Rosji, którą jest energia i monopol na ropę i gaziociągi biegnące ze wschodu na zachód. Autor pokazuje dążenia Kremla do supermocarstwa, budowanie strategicznych więzi z Chinami i handel bronią. Są w książce również wskazówki dla Zachodu, podpowiedź, w jaki sposób można wygrać nową zimną wojnę.

Autor realizuje cel swojej pracy, a zawartość kolejnych rozdziałów książki jest tym celem uzasadniona. Poszczególne części pracy są logicznie ze sobą powiązane.

Nowa zimna wojna to wnikliwa i niepokojąca analiza ostatnich kilkunastu lat transformacji Rosji. Według Lucasa autokratyczne państwo Putina ucisza swoich

krytyków. Morderstwa dziennikarki Anny Politkowskiej i emigranta Aleksandra Litwinienki to dla nich ostrzeżenie. Rosja to nadal państwo, w którym ludzie próbujący przedstawić odmienny pogląd, z trudem uchodzą z życiem.

Książka jest starannym i logicznym studium poruszającym wszystkie istotne kwestie, o których mówi się w światowych mediach. Edward Lucas twierdzi, że choć jesteśmy blisko klęski, ciągle jeszcze mamy szansę na zwycięstwo. Zachód może wygrać tę zimną wojnę, wskrzeszając ideę wspólnego bezpieczeństwa i odbudowując moralną pewność siebie.

Nowa zimna wojna to niepokojąca książka. Można dojść do wniosku, że Rosja to siła, z którą Zachód nie do końca potrafi sobie poradzić. Praca napisana jest świetnym, żywym językiem. Jasno wyjaśnia fakty. Autor dzieli się ciekawostkami i mało znanymi informacjami. Książka wciągająca, błyskotliwa, czyta się ją jednym tchem. To bardzo przyjemna lektura, napisana w sposób przystępny. Estetykę zawdzięcza *Nowa zimna wojna* w dużej mierze bardzo ładnemu wydaniu. Twarda, kolorowa i ciekawa okładka, dodatkowa obwoluta przykuwają wzrok czytelnika. Książka wydana jest na dobrej jakości papierze.

Nowa zimna wojna to swego rodzaju reportaż, publicystyka, na pewno nie jest to książka historyczna, czego dowodem może być brak bibliografii. Autor w zasadzie cytuje tylko pozycje dostępne w Internecie, w większości artykuły prasowe. Choć opiera się na badaniach i statystykach, to bardziej są to jego prywatne przemyślenia.

Wadą książki jest umieszczenie przypisów na jej końcu, co rozprasza czytelnika, który w celu dopełnienia informacji, musi przerywać czytanie i szukać odpowiedniego przypisu. Umieszczenie ich na dole danej strony pozwoliłoby zachować płynność czytania.

Za małą wadę można też uznać brak ilustracji wewnątrz książki. Ale biorąc pod uwagę przyprawiającą o duże zainteresowanie samą jej treść, ten mankament jest mało istotny.

Nowa zimna wojna to książka wartościowa, którą trzeba wszystkim polecić. Wprawdzie nie można tylko z niej czerpać wiedzy, ale warto poznać punkt widzenia E. Lucasa. Powinni przeczytać ją nie tylko politolodzy, historycy czy inni zainteresowani i ciekawi stosunków między Rosją a Zachodem, ale również politycy, od których w dużej mierze zależy dalszy ciąg nowej zimnej wojny.

Tomasz Mielnik